

УДК 334.73(477.74):338.51

ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ З УРАХУВАННЯМ ЦІНОУТВОРЮЮЧОГО ФАКТОРУ**Шелест С. О.**, викладач ДНЗ «Білгород-Дністровський професійний будівельний ліцей»

Шелест С. О. Оцінка тенденцій розвитку підприємств споживчої кооперації Одеської області з урахуванням ціноутворюючого фактору. В статті досліджено основні проблеми господарсько-фінансової діяльності підприємств усіх галузей кооперативного господарства по системі Одеської облспоживспілки з урахуванням ціноутворюючого фактору та запропоновані шляхи їх подальшого розвитку.

Шелест С. А. Оценка тенденций развития предприятий потребительской кооперации с учетом ценообразующего фактора. В статье исследованы основные проблемы хозяйственно-финансовой деятельности предприятий всех отраслей кооперативного хозяйства по системе Одесского облпотребсоюза с учетом ценообразующего фактора и предложены пути их дальнейшего развития.

Shelest S. Estimate trends of the enterprise's development of the consumer cooperation considering pricing factors. The basic problems of the economically-financial activity of industries of the cooperative economy according to the system of Odessa OblPotrebSoyuz are investigated in the article and the ways of further development of cooperative enterprises are offered.

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем сучасної споживчої кооперації України та підприємств Одеської облспоживспілки, що потребує поетапного розв'язання, є фінансова ослабленість, у порівнянні з радянським періодом, господарських взаємозв'язків між різними ланками її системи. Все це привело до того, що на початку 2009 року система в цілому і більшість кооперативних організацій опинилися в кризовому стані.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблем. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що в економічній літературі питання вивчення господарсько-фінансової діяльності підприємств розвитку підприємств з урахуванням ціноутворюючого фактору відображені через методику факторного аналізу, яка розглядається в наукових роботах А. Мазаракі, С. Мних, Т. Спасова, І. Бланк, А. Мазаракі, С. Покропивний, Л. Шваб. В умовах кризового становища країни оцінка господарсько-фінансової діяльності підприємств з урахуванням ціноутворюючого фактору потребує подальшого вивчення.

Мета статті – проаналізувати господарсько-фінансову діяльність підприємств споживчої кооперації Одеської області з урахуванням ціноутворюючого фактору. Виділити основні аспекти подальшого розвитку підприємств Одеської облспоживспілки.

Результати дослідження підтверджують, що перехід до ринкової економіки, який супроводжувався глобальними кризовими явищами, негативно позначився на розвитку споживчої кооперації: звузилися масштаби її діяльності, знизилася віддача економічного і соціального потенціалу, погіршився соціально-економічний стан, суттєво послабилася її соціальна місія. Все це привело до того, що на початку 2009 року система в цілому і більшість кооперативних організацій опинилися в кризовому стані. Почалося «повальне» скорочення загальної кількості підприємств, які не могли працювати у новому ринковому конкурентному середовищі. Незважаючи на втрату понад 90% свого майна система споживчої кооперації все ще володіє значною його кількістю. Вона має усі необхідні ресурси і висококваліфікованих фахівців для створення потужного бізнесу загальнодержавного масштабу та об'єднання на основі спільного господарювання усіх ланок системи зі збереженням за ними їх власності.

Відповідно до основних напрямів подальшого реформування споживчої кооперації України особливе значення має задача налагодження ефективного бізнесу, який забезпечуватиме стабільний прибуток, а головним показником-орієнтиром цього, на нашу думку, стає ціна, котра ідеально виражає глибинну суть взаємодії практично усіх суб'єктів суспільного розвитку. Від цін багато в чому залежать досягнуті комерційні результати, а вірна або помилкова цінова політика надає довготривалу (позитивну або негативну) дію на всю діяльність системи. Це особливо актуально в сучасних умовах, коли унаслідок зниження купівельної здатності, зменшення норми прибутку для успішної діяльності будь-якого підприємства споживчої кооперації найбільше значення має послідовна реалізація ефективної цінової стратегії та оперативне ухвалення управлінських рішень.

Виходячи з цього, на нашу думку, залишається відкритою проблемою розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізмів ціноутворення за різними сферами окремими групами товарів у різних галузях споживчої кооперації. Тому вважаємо доцільним провести результати аналізу господарсько-фінансової діяльності галузей кооперативного господарства з урахуванням ціноутворюючого фактору по системі Одеської облспоживспілки.

Роль галузей кооперативного господарства Одеської області у формуванні фінансових результатів діяльності неоднакова, це зумовлюють різні рівні результативних показників функціонування, що може бути представлено такими даними (табл. 1) [1, с.4].

Розглядаючи основні фінансові показники за сім років по Одеської облспоживспільці можна сказати, що за 2011 рік суб'єктами господарювання системи від звичайної діяльності до оподаткування отримано 2256 тис.грн. прибутку, що на 1037 тис.грн. або на 85,1% більше порівняно з 2005 роком або у 1,9 рази, прибутково спрацювали 97,6% підприємств до їх загальної кількості, але прибутковість кооперативних підприємств (або у даному випадку покриття збиткової роботи) відбувалася за рахунок надання матеріально-технічної бази в оренду або від продажу основних засобів.

Таблиця 1

Динаміка фінансових результатів за основними галузями споживчої кооперації Одеської області за 2005-2011 рр. прибуток(+), збиток(-), тис. грн.

Показники	2005 р.	2007 р.	2009 р.	2011 р.	Відхилення 2011 р. до 2005 р., (-,+)
Фінансовий результат – всього, тис.грн., в тому числі по галузям:	1219,0	2933,0	3250,0	2256,0	+1037,0
-торгівля	162,0	1279,0	700,0	506,0	+344,0
-громадське харчування	-24,0	239,0	230,0	210,0	+234,0
-заготівки	-21,0	-74,0	51,0	33,0	+54,0
-промисловість	72,0	202,0	-	-	-72,0
-інші	-	-	2286,0	1507,0	+1507,0
Реалізоване накладення, %					
-в торгівлі	16,7	16,6	18,0	18,6	+1,9
-в громадському харчуванні	27,5	27,7	28,3	30,9	+3,4
-в заготівлі	11,5	17,2	24,8	23,8	+12,3
Рівень витрат обігу, %					
-в торгівлі	18,2	16,4	17,3	17,3	-0,9
-в громадському харчуванні	25,5	26,1	26,6	29,2	+3,7
-в заготівлі	14,1	20,9	21,3	22,0	+7,9
Рентабельність, %	-	-	5,9	4,8	+4,8
Власні оборотні засоби на кінець року, тис.грн.	7631,0	8306,0	3250,0	83983,0	+76352,0
Кількість прибуткових підприємств (% до загальної кількості підприємств)	90,9	95,3	95,8	97,6	+6,7

Про це свідчить, що з 2005 року по 2008 рік реалізоване накладення не покривало витрати обігу та, таким чином, ні в цілому, та ні одна з галузей рентабельно не була спрацьована. Збитки у 2006 році були в громадському харчуванні та в заготівлях і дорівнювали 45 тис.грн. У 2008 році галузі спрацювали беззбитково, але прибутковості не досягли. І тільки починаючи з 2009 року фінансове становище Одеської облспоживспільки почало вирівнюватися та у 2011 році рентабельність роботи усіх підприємств системи у середньому становила 4,8% та порівняно з 2009 роком вона незначно зменшилася на 1,1%. Головним джерелом появи власних товарних ресурсів кооперативної торгівлі є заготівля сільськогосподарської продукції та сировини. Заготівельну діяльність у системі у 2011 році надають 4 кооперативних заготівельних виробництва, 6 торгівельно-закупівельних пунктів, 215 заготівельних магазинів. У цілому заготівельні підприємства за сім років скоротилися порівняно з 2005 роком у 4,5 рази. У 2011 році заготовлено сільгосппродукції та сировини на 17 млн. грн., що на 23,0% більше порівняно з 2010 роком (табл. 2).

Таблиця 2

Заготівля основних видів сільгосппродуктів на заготівельних підприємствах Одеської облспоживспільки за 2005-2011 рр.

Показники	Одиниці виміру	2005 р.	2007 р.	2009 р.	2011 р.
Хлібопродукти	т	820,0	786,0	782,0	930,0
М'ясопродукти	т	290,0	230,0	178,0	215,0
Овочі	т	570,0	530,0	558,0	680,0
Картопля	т	620,0	578,0	686,0	844,0
Яйця	тис.шт.	1023,0	929,0	1298,0	1597,0

У ході дослідження обсягів основних видів сільгосппродуктів протягом 2005-2011рр. на заготівельних підприємствах Одеської облспоживспільки, можна зазначити, що найбільш критична ситуація склалася з закупівлею основних видів сільгосппродуктів у 2008-2009 роках. На дане становище вплинула загальна тенденція зниження виробництва сільгосппродукції в Україні у дані роки.

Крім цього, основною причиною зниження обсягів виробництва, за нашою думкою, явилася й те, що на цьому сегменті ринку є велика конкуренція, яка сприяє погіршенню показників заготівельної діяльності споживчої кооперації, причому індивідуальні підприємці мають велике порівняно з споживчою кооперацією переваги, так як вони не є платниками податку на додану вартість та мають нагоду розраховуватися із здавальниками готівкою у момент здійснення закупівель. З другого боку, значний дефіцит місцевих і регіональних бюджетів і складнощі фінансування більшості бюджетних організацій привели до різкого зниження попиту на ряд видів закупаваної продукції. Ці чинники в сукупності викликали деградацію заготівельної діяльності кооперативних організацій. Таким чином, виявлена у ході аналізу тенденція скорочення

обсягів заготівельної діяльності, як основного сировинного джерела для кооперативної промисловості, оказала негативний вплив на обсяги виробництва товарної продукції. Кризові явища в економіці вплинули на всі сфери діяльності, в тому числі і на промисловість системи споживчої кооперації. Починаючи з 2005 року, визначилася тенденція спаду випуску продукції майже по всіх основних групах продовольчих товарів, знизилася обсяги виробництва в натуральному та вартісному вимірюванні, що негативно позначилося на задоволенні попиту населення.

Таблиця 3

Обсяги виробництва Одеської облспоживспілки за 2005-2008 рр. тис.грн.

Показники	2005	2006	2007	Динаміка 2007 порівняно з	
				2005	2006
Хліб та хлібобулочні вироби	2699	1383	207	7,7	15,0
Ковбасні вироби	1205	1161	1237	102,7	106,5
Безалкогольні напої та мінеральні води	45	140	155	344,4	110,7
Всього	3949	2684	1599	40,5	59,6

Обсяги виробництва Одеської облспоживспілки за 2007 рік скоротилися більш ніж у 2 рази, а всього за системою товарної продукції вироблено на суму 1599 тис.грн. У 2008 році виробництво у системі споживчої кооперації було знищено (табл. 3). Лідером по темпах зниження об'єму виробництва є хлібопромислові підприємства, за досліджуваний період об'єм їх виробництва знизився у 13 разів. Тільки виробництво ковбасних виробів та безалкогольних напоїв і мінеральної води у 2007 році порівняно з 2008 роком збільшилося на 6,5 та 10,7% відповідно.

Основними причинами скорочення обсягів виробництва продовольчих товарів у кооперативній промисловості можна назвати порушення господарських зв'язків, зростання цін на матеріальні ресурси і готову продукцію, низьку купівельну спроможність населення, крім того з'явилося багато конкурентів, які зуміли швидко адаптуватися і завоювати міцні позиції на ринку. В зв'язку з цим споживча кооперація стала поступово зменшувати наявні виробничі потужності. Так за останні чотири роки з 2005 року не залишилося ні одного виробничого підприємства. Однією з причин такої ситуації можна віднести частку застарілого, зношеного і підлягаючого терміновій заміні технологічного устаткування, яка за останні роки складала в середньому більше 56% первинної вартості. Якість устаткування і виробничі технології помітно застаріли, питома вага робочих, зайнятих важкою механізованою працею дуже висока.

З позиції соціальної ролі споживчої кооперації важке значення має ресторанне господарство, товарооборот якого у цілому по області у 2008 році у діючих цінах складає 18997 тис. грн. та порівняно з 2007 роком збільшився по всім підприємствам у загальній кількості на 23,5%. У 2008 році відбулося значне збільшення реалізації власної продукції, виробленої підприємствами ресторанного господарства порівняно з 2007 роком на 17,3%, а порівняно з 2005 роком на 26,3%. Питома вага продукції власного виробництва у валовому обороті ресторанного господарства у 2011 році порівняно з 2009 та 2005 роками мало тенденцію до збільшення і складало 18,9% та 3% відповідно. Ріст об'ємних показників супроводжувався поліпшенням фінансового стану ресторанного господарства, про це свідчить перевищення рівня доходів над рівнем витрат (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка роздрібного товарообороту Одеської облспоживспілки за 2005-2011 рр.

Роки	Тис. грн.	У % до базисного року		Питома вага обороту мережі, розташованої у сільській місцевості, %
		У діючих цінах	У співставних цінах з урахуванням індексу споживчих цін	
2005	76427	110,6	103,9	60,3
2007	98087	128,3	98,6	62,0
2009	61014	62,2	45,3	62,9
2011	94874,3	155,5	122,5	70,7

Споживча кооперація Одеської області має найбільший потенціал у сфері роздрібної торгівлі, порівняно з іншими її галузями, та залишається основною галуззю діяльності споживчої кооперації. У 2011 році за системою нараховувалося 252 магазинів (з урахуванням приватних підприємств). Загальний обсяг роздрібного товарообороту за сім років (2011 у % до 2005) у діючих цінах збільшився на 24% і складає 94874,3 тис. грн. Але починаючи з 2007 році роздрібний товарооборот у співставних цінах починає падати та у 2009 році має дуже негативну тенденцію як у діючих так і в співставних цінах 62,2% та 45,3% відповідно. Питома вага обороту мережі, розташованої у сільській місцевості у 2009 році має тенденцію до збільшення з 60,3% у 2005 році до 70,7% у 2011 році (табл. 4). Все це свідчить про вплив на розвиток споживчої кооперації Одеської області жорсткої конкуренції та інфляційних процесів, які відбувалися у період фінансової кризи, яку відчула Україна у 2008 році. Ще однією з головних проблем, що призвели до ще більш відчутного зниження обсягу фізичної маси товарів, яка споживається населенням шляхом придбання в торгівлі, є інфляція (табл. 5).

Індекси споживчих цін та фізичного обсягу товарообороту Одеської облспоживспілки за 2005-2011 рр.

Показники	2005	2007	2009	2011
Індекс споживчих цін, грудень до грудня у %	110,3	116,6	112,3	104,6
Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту споживчої кооперації, %	103,9	98,6	44,67	60,87

Пікового значення яка досягла у 2008 році – 22,3%. Починаючи з 2009 року відбувається зменшення індексу споживчих цін, але це не призводить до зменшення індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту споживчої кооперації. Нині у споживчій кооперації він становить лише 60,87% проти її обсягу у 2005р., що характеризує вкрай низький рівень задоволення потреб селян в товарах та послугах.

Кооперативна сфера побутових та інших платних послуг за останній рік має дуже позитивну тенденцію. Значна частина сільських жителів мають можливість безпосередньо в місцях проживання відремонтувати одяг, взуття і побутові прилади, зробити зачіску, скористатися пунктами хімчистки, фотопослуг і прокату товарів, а також отримати ритуальні та ряд інших видів послуг. Станом на 1 січня 2012 року в системі діє 142 об'єкти по наданню понад 30 видів послуг (перукарні, обслуговування родинних свят, ремонт взуття, одягу, побутової техніки, ксерокопіювання і ін.) Одночасно кооперативними організаціями і підприємствами всіх галузей діяльності надаються послуги відповідно до профілю роботи: переробка сільгосппродукції, ринкові послуги, транспортні послуги, освітні, санаторно-оздоровчі і т. ін. Загалом оборот послуг за 2011 досяг 13198,0 тис. грн., що на 9% більше, ніж у 2005 році, але на 23,1% менше ніж у 2007 році. Одеська облспоживспілка практично не займається відродженням сфери побуту про це свідчать показники наявності об'єктів за наданням платних послуг у системі. За статистичними даними за два роки 2010-2011 рр. у системі Одеської облспоживспілки відбулося скорочення на 27 або на 9,6%.

Для подальшого розвитку сфери послуг і поліпшення обслуговування населення правлінням споживчих товариств слід всебічно проаналізувати стан справ у цій важливій соціальній галузі; задіяти для цього наявні в системі резерви і можливості; налагодити виїзні форми обслуговування в сільській місцевості; розширити співробітництво із суб'єктами підприємницької діяльності, що надають побутові послуги; підвищити конкурентоспроможність кооперативних об'єктів на ринку послуг, забезпечити їх ефективну роботу.

Висновки. Аналіз господарсько-фінансової діяльності підприємств споживчої кооперації Одеської області з 2005-2011 рр. показав, що у 2005-2008 роках реалізоване накладення не покривало витрати обігу та, таким чином, ні в цілому, та ні одна з галузей рентабельно не була спрацьована. Прибутковість кооперативних підприємств відбувалася за рахунок надання матеріально-технічної бази в оренду або від продажу основних засобів. А у 2008-2009 рр. відбулося ще більше погіршення ситуації, яке призвело до скорочення обсягів підприємств усіх видів діяльності. Основними причинами скорочення обсягів діяльності кооперативних підприємств є наслідки світової економічної кризи та інфляційні процеси. Пікового значення яка досягла у 2008 році – 22,3%. Починаючи з 2009 року відбувається зменшення індексу споживчих цін, але це не призводить до зменшення індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту споживчої кооперації. Поліпшення фінансової ситуації відбувається у 2011 році та супроводжується збільшенням усіх показників обсягів діяльності.

Отже, для подальшого розвитку системи споживчої кооперації Одеської області необхідно приймати рішення про застосування у аналізі господарсько-фінансової діяльності підприємств ціноутворюючого фактору з урахуванням наявних можливостей та максимально можливим нівелюванням загроз.

Список використаних джерел:

1. Постанова XXI (позачергового) з'їзду споживчої кооперації України. Про програму подальшого реформування системи споживчої кооперації України – м. Київ, 4 жовтня 2012 р.//Вісті центральної спілки споживчих товариств України, №42, 19 жовтня, 2012 р.
2. Статистичний щорічник України за 2011 рік/ За ред.. О.Г. Осауленко. – К.: Консультатнт, 2012.
3. Єщенко П.С. Концепція стратегії як функція економічно теорії формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. Спец. вип. Методологічні проблеми економічної науки. – К.: КНЕУ, 2010.
4. Конкурентоспроможність України: оцінка Всесвітнього економічного форуму 2010-2011 рр. [Електронний ресурс]: Аналітична записка. – Режим доступу: <http://nbuportal.bank.gov.ua>.

Ключові слова: споживча кооперація, ціна, ціноутворення, господарсько-фінансова діяльність підприємств, закупівля сільськогосподарської продукції і сировини, виробництво товарів народного споживання, ресторанне господарство, організація ринкової торгівлі та надання ринкових послуг.

Ключевые слова: потребительская кооперация, цена, ценообразование, хозяйственно-финансовая деятельность предприятий, закупка сельскохозяйственной продукции и сырья, производство товаров народного потребления, ресторанное хозяйство, организация рыночной торговли и предоставление рыночных услуг.

Key words: consumer cooperation, price, price setting, economically-financial activity of enterprises, purchase of agricultural produce and raw material, producing goods of folk consumption, restaurant economy, organization of market trade and grant of market services.